

LEDARE

Politisk chefredaktör Tove Lifvendahl. Ledarskribent Maria Ludvigsson

Vikarier Olof Ehrenkrona, Fredrik Johansson, Karl Sigfrid, Susanna Silfversköld, Henrik Sundbom
Mejl: ledarsidan@svd.se Webb: svd.se/ledare Facebook: facebook.com/svledare Twitter: twitter.com/SvDledare

Replik

”Satsa på energieffektivisering”

Naturskyddsföreningen replikerar på ledaren ”De gröna förblindas i kärnkraftsfrågan” och efterfrågar ”korrekta styrsignaler för oss som använder elen” och ”korrekt prissättning av elen”.
SvD.se/ledare

Det är ett förbannat oskick.

Maria Leissner menar att partier använder kvinnliga partiledare ”som engångsstråsar och kasta(r) iväg dem innan de fått möta väljarna”.
expressen.se
Fast Håkan Juholt fick heller aldrig prövas i val.

Kommentar och repliker

Primärvård, nätläkare och digitalisering

Magnus Isacson, Svensk förening för allmänmedicin, har skrivit kontrareplik till Kry. Även Eric Bertholds, hemsjukvårdsläkare vid Närhälsan Tibro, har inkommit med en kommentar till Kry. Erik Hjelmstedt och Joakim Röstlund från Kry svarar på båda inläggen.
SvD.se/ledare

Podd

Kampen mot hedersförtrycket

Hur gör vi för att bekämpa hedersförtryck? Ledarsidans Jesper Sandström diskuterar med Tina Kara, kurator hos TRIS, och Omar Makram, sakkunnig hos GAPF, båda två med personliga erfarenheter av hederskultur. Lyssna i Spotify eller Apple Podcasts eller via SvD.se/om/ledarredaktionen.

Ledarintervjun | Daniel Leviathan

”I möten och samtal bryts barriärer ner”

Årets Micael Binfeldstipendiat Daniel Leviathan bygger upp en digital minnesplats för Förintelseöverlevande, som kom till Sverige 1945, för att återupprätta dem som mer än offer.

Illustration: Thomas Molén

Huvudpersonerna i ditt projekt vilar i dag på Norra Judiska begravningsplatsen i Solna. Hur såg deras väg ut dit?

– Ett av de viktigaste målen med projektet är att visa den bredd som finns inom Förintelsen. De flesta tänker på ghetton, Auschwitz, deportationer och ond, bråd död. Men Förintelsen utvecklades under flera års tid, och ödena skiljer sig åt beroende på varifrån personerna kommer. De från Polen påverkades tidigt, som Regina Pośladek, vars judiska namn är Rywka, som kom från Łódź.

Hon och hennes familj kanske påverkades redan i september 1939 och föstes sedan in i ghetton där de genomlevde ett rent helvete. Efter tre, fyra år deporterades de som överlevt så långt till koncentrationsläger. Andra judar i andra länder, exempelvis Ungern, kom via andra vägar. Var och en av de 66 har sitt öde.

Hur kom de överlevande till Sverige?

– När de allierade knappar in, tvingas de flesta judar ut på dödsmarscher och många hamnar i Bergen-Belsen. Det var inte ett läger som var byggt för att ta emot så många, så det sprids fruktansvärda epidemier, som tuberkulos och tyfus. När britterna kommer dit den 15 april 1945 upptäcker de tusentals döda och tiotusentals i ett fruktansvärt tillstånd. Flyktorganisationen UNRA ber Sverige att ta emot 10 000 av dem. Sverige säger ja. Fem båtar byggdes om och började köra mellan Lübeck och olika hamnar i Sverige tills över 9 000 kommit. De hamnade på olika sjukhus och sanatorier.

Vad kommer man att kunna hitta på den digitala plattformen?

– Jag vill presentera så mycket som möjligt om det jag har fått fram. Tyvärr är det ofta bara hemskheterna, men jag har hela tiden försökt söka livet bakom. Deras liv var inte att hamna i Auschwitz.

Jag vill ge upprättelse åt dem och visa vilka de var. Mycket av min forskning har varit inriktad på att ta reda på deras familje- och levnadsförhållanden, hur deras liv såg ut innan. Och jag hoppas att min forskning kan ge en bild av hur Europas blomstrande judiska liv såg ut, innan det övergick till att bli en spilla. Längs vägen har jag kommit att börja inse vidden av hur mycket mänskligheten förlorade.

Kommer allmänheten att kunna bidra till att utveckla minnesbanken?

– Ja. Just nu har jag fokuserat på dem som vilar i Stockholm, men det finns snarlika berättelser i Kalmar, Malmö, Göteborg, Norrköping, Örebro... Jag har bara sedan det här blev känt för några dagar sedan fått enormt mycket mejl från människor som hör av sig och vill bidra med kunskap och information. Det här är en viktig del av svensk historia. Vi ska vara stolta över de vita båtarna, vi får inte glömma de här människorna. Deras röster är förloerade, men minnet av dem kan vi bevara.

Du är barnbarnsbarn till judar från Polen och Ukraina – och flera i din släkt förlorades i Förintelsen. I USA mötte jag japaner vars äldre släktingar suttit i koncentrationsläger. De berättade hur de som genomlevt lägren fattade ett kollektivt beslut att inte överföra offerrollen till efterkommande generationer, men inte förtränga och glömma. Hur äger man sin historia i stället för att den tillåts äga en?

– Jag tror jag håller med om det. Jag tror att judenheten generellt i världen, även i Israel, har sagt att vi inte tänker vara offer, men absolut inte glömma.

Flera i min släkt emigrerade före andra världskriget till det brittiska mandatet i Palestina och undkom, men lämnade efter sig familjemedlemmar. Hos min gammelmormor fanns en bokhylla med porträtt på alla dem som inte överlevde. Min mormor, som växte upp på en kibbutz i Israel har berättat att ingen av barnen som hon umgicks med hade några mor- eller farföräldrar. Den tanken går ju knappt att ta in. Förintelsen har på så sätt alltid varit med i mitt liv, men jag har aldrig riktigt vetat förrän nu, vad jag kan göra.

Alla säger att vi inte får glömma Förintelsen. Varför är det viktigt?

– För knappt 80 år sedan bestämde ett folk, eller kanske rättare sagt en ideologi, att ett annat folk inte fick existera, och började systematiskt utrota det. Det hände inte för 2 000 år sedan, eller för 1 000 år sedan, utan för knappt 80 år sedan. Livet de levde skilde sig inte så markant från vårt liv i dag. Vår etik och moral skilde sig inte så mycket från den vi har i dag, och ändå hände detta. Bara det i sig måste vi minnas och förstå. Liksom hur antisemitismen spred sig. Hur man långsamt såg

Det hände inte för 2 000 år sedan. Det hände inte för 1 000 år sedan, utan för knappt 80 år sedan.

Fakta | Stipendiaten och stiftelsen

Daniel Leviathan är arkeolog utbildad på det Hebreiska universitetet i Jerusalem, samt doktorand i judiska studier i Lund.

Micael Binfeldts Stiftelse vill genom stipendierna stödja dem som har en vilja att kommunicera, ge information, bilda sätta eller på annat sätt förmedla kunskap till en bred svensk publik med berättelser om Förintelsen.

till att folk kunde blunda för vad som hände, och gå med på det.

Hur tänker du om att svenska judar känner en tilltagande oro över hot från antisemitiska krafter i Sverige? Att judar i Malmö har drabbats svårt och att det krävs taggråd och skyddsvakter runt den judiska skolan?

– Det är... vidrigt, sorgligt och hemskt. Det märks av även i Stockholm. Jag har jobbat på Judiska skolan i Stockholm, och även där har vi säkerhetsslussar. På en politisk nivå måste man agera mycket mer tydligt och med mer styrka. Det vi forskare kan göra, är att se till att skolundervisningen om Förintelsen blir så bra som möjligt.

Det arbete du gör, vad hoppas du att det kan få för betydelse?

– I en snar framtid, bara om tio år, kommer vi inte att ha överlevande från Förintelsen kvar. Så därför är det också så viktigt att bevara deras berättelser för eftervärlden. Vi har sagt "Aldrig igen", men som mänsklighet har vi inte ställt för det. I Sverige finns åttlingar till alla de som lyckades komma hit. Det är en del av svensk historia som det går att relatera till.

Jag har jobbat på Judiska museet, och mött besöksgrupper med bland annat nyanlända från Afghanistan, och jag var den första juden de träffade, någonsin. Jag tror att det blir väldigt svårt att ha konstiga tankar om en mänsklighet som man har träffat och samtalat med på ett bättre sätt.

Jag tror inte att en skolelev som får möta en överlevande, sedan kan bestämma sig för att "jag ska faktiskt hata den här människan". I möten och samtal bryts barriärer ner. Det är väl det jag hoppas att denna digitala plattform kan vara en del av, det kan bli ett verktyg för framtiden, i undervisningen och för allmänhet som vill lära sig mer. Enskilda öden kan göra det enklare att begripa historien.

Hela samtalet med Daniel Leviathan finns i poddavsnittet den 27 januari, som hittas via Apple Podcast, Spotify eller på SvD.se/ledare.

Tove Lifvendahl
Politisk chefredaktör